

Geboren en Getogen in een Sekte/Highdemandgroep: De Impact op Kinderen.

Oorspronkelijke artikel in ICSA Today vol. 7/no.1/2016, p.17: Impact on Children of Being Born Into/Raised in a Cultic Group, auteur Ashley Allen

Familiestructuur

De traditionele gezinssamenstelling bestaat uit een vader, moeder en kinderen. De grootouders, tantes, ooms en hechte vrienden van de ouders kunnen ook in mindere of meerdere mate bij het gezin betrokken zijn.

En er is enige vorm van structuur of hiërarchie. De ouders nemen de beslissingen en maken uit hoe hun kinderen worden opgevoed. In tegenstelling hiermee bestaat bij sekten en highcontrolgroepen de neiging om bij het opvoeden van kinderen de ouderrol te verkleinen en die van de leiders te vergroten. Door het verzwakken van de natuurlijke band tussen gezinsleden beogen de leiders de groepsleden beter te kunnen controleren. Sommige sekten vervangen de traditionele gezinsstructuur door de sekteleider in de ouderrol te plaatsen, waarmee de ouders worden gemarginaliseerd tot machtsarme gelijken van het kind.

Het ouderschap wordt gedictieerd door het leiderschap in de sekte. Het leiderschap heeft daarbij primair de doelstellingen van de groep voor ogen, en niet de belangen van het kind zelf.

Als voorbeeld beschrijven Perry en Szalavitz (2007) het effect van David Koresh en de Branch Davidians op het gezins- en zelfbeeld van het kind.

'Zijn tekening reflecteerde wat hij in de groep geleerd had: het was een expressie van de dingen die Koresh belangrijk vond; zijn allerhoogste leider in een machtspositie, een verward, verarmd familiegevoel, en een onderontwikkeld, afhankelijk zelfbeeld (p.31)'

Het leiderschap eigent zich uiteindelijk het gezag van de biologische ouders toe, en wordt zo de centrale machtsfiguur in het leven van zowel ouders als kind (Goldberg, 2006b; Whitset&Kent 2003).

In sommige sekten worden ouders en kinderen letterlijk van elkaar gescheiden (W&K 2003), en moeten de kinderen naar de internaatscholen van die sekten. Andere sekten dwingen ouders ertoe om hun kinderen aan andere volwassenen in de groep te geven.

Een meer subtiele manier om de familieband te verzwakken is het naar beneden halen van de ouders in het bijzijn van hun kinderen en de opvoeding van hun kinderen uit handen te nemen. Het is erg ondermijnend voor de positie van de biologische ouders, als kinderen er getuige van zijn dat hun ouders door de leider worden vernederd. Sekteleden en hun kinderen zien de leider als alwetend en dat maakt de leider - als de ideale Ander - feitelijk tot een vervangende ouder (Whitsett & Kent, 2003).

De sekte als sociaal netwerk

We kunnen de leefomgeving in een sekte zien als een sociaal netwerk dat in vergelijking met volwassenen een veel grotere impact op kinderen heeft. In een traditionele gezinssituatie zijn er ouders, kinderen, broers en zussen, en andere familieleden en vrienden die samen een geaccepteerde brede samenleving vormen met individuele personen op scholen, in het rechtsstelsel en het politieke en economische systeem. Sekten daarentegen isoleren zich in psychologisch en/of letterlijk opzicht met het doel het leven van hun leden zo volledig te beheersen dat de sekte voor hen de maatschappij wordt.

Deze neiging tot ideologisch totalisme is vooral van cruciale betekenis voor kinderen die opgroeien in een sekte. In tegenstelling tot volwassenen die op een gegeven moment tot een gesloten religieuze groep bekeerd zijn, heeft een kind geen présekte identiteit of ervaringen. De wereld in de sekte dringt in de ervaringen en perceptie van het kind door op cruciale momenten waarop hersenen groeien en zich ontwikkelen, zenuwbanen gevormd worden, identiteit zich ontwikkelt, en een veilig of vijandig wereldbeeld verworven wordt. De highcontrol omgeving in een sekte creëert de randvoorwaarden voor misbruik, en soms zelfs voor trauma's. Herman (1997) legt uit: "Zich herhalende trauma's in het volwassen leven hebben een eroderend effect op de reeds gevormde structuur van de persoonlijkheid, maar zich herhalende trauma's in de kindertijd vormen en misvormen de persoonlijkheid zelf." (p. 96)

De mate waarin highdemandgroepen zich van de reguliere maatschappij afscheiden, verschilt van groep tot groep. Sommige groepen beperken alle interactie buiten hun eigen gemeenschap: ze leven in geïsoleerde gemeenschappen, geven kinderen thuisonderwijs, weigeren medische zorg van buitenaf, en sluiten zich af van het dagelijks nieuws, TV, boeken, muziek en dergelijke. Andere groepen staan hun leden weliswaar toe in de reguliere samenleving te leven, te werken en naar school te gaan, maar beheersen hun leven zo intens dat kinderen een bepaald vastomlijnd gedrag moeten laten zien, waardoor dat gedrag bij eventueel contact met buitenstaanders geprogrammeerd en onoprecht lijkt.

Kinderen wordt geleerd dat de wereld binnen de sekte 'goed' is, terwijl de wereld daarbuiten 'slecht' is, een plek waarvoor ze bang moeten zijn.

Perry en Szalavitz (2007) gebruiken het voorbeeld van de Branch Davidians, als ze verwijzen naar "... *misschien de grootste angst die door Koresh ingeboezemd werd, namelijk de angst voor de 'Babyloniërs': de buitenstaanders, regeringsfunctionarissen, niet-gelovigen.*" (para. 5) Volwassen sekteleiden zijn al geïndoctrineerd om de buitenwereld te vrezen en te wantrouwen, laat staan hun kinderen.

Lalich en Tobias (2004) leggen uit dat kinderen die normaal opgroeien in een niet-sektarische omgeving in contact komen met veel verschillende personen, diverse persoonlijkheden en geloofssystemen. In tegenstelling hiermee missen kinderen die wel in een sekte opgroeien zo'n multidimensionale invloed op hun ontwikkeling. Zij groeien op in een omgeving met slechts één manier van zijn en geloven (2004), een omgeving die gekenmerkt wordt door *zwart-wit-* en *wij-tegen-zij-*denken.

Net als bij volwassenen zijn in een sektarische omgeving het onafhankelijk, autonoom denken en voelen van kinderen sterk onderdrukt, wat hun normale cognitieve en emotionele ontwikkeling in de weg staat. Furnari (2005) observeert dat 'kinderen die op een natuurlijke manier normale ontwikkelingstaken zoals identiteit, veiligheid en onafhankelijkheid volbrengen het etiket 'bezeten', 'gek' of 'slecht' opgeplakt krijgen (p.10). Zwaar gestraft worden voor kritisch bevragen of opstandig gedrag belemmert iemands onafhankelijk denkvermogen en verstoort een gezonde, cognitieve ontwikkeling (Whitsett & Kent, 2003). Goldberg (2006b) stelt dat veel kinderen deze overdreven straffen en de angst hiervoor het hoofd bieden door passief te worden.

Sekten onderdrukken behalve de cognitieve ontwikkeling ook de emoties.

Doorgaans worden er geen uitingen van boosheid of verdriet toegestaan.

Daarom hebben kinderen weinig ervaring met de zelfregulatie van emoties en affect (Goldberg, 2006b). Sekten schrijven ook voor welke emoties acceptabel zijn en door de leden geuit mogen worden (Wehle, 2010). Onderdrukking van emoties is mogelijk net zo schadelijk als cognitieve onderdrukking en daarom even belangrijk, want beide zijn nauw met elkaar verweven. May (1994) legt uit dat "data uit Rorschachtests aantonen dat mensen nauwkeuriger kunnen observeren wanneer ze emotioneel betrokken zijn, dat wil zeggen met emoties werkt de ratio beter." (geciteerd in Wehle, 2010, p. 47) Dus als emoties onderdrukt worden in een sektarische omgeving, dan wordt hierdoor de vaardigheid om kritisch te denken ernstig bemoeilijkt (Wehle, 2010).

Een andere dimensie van emotie en cognitie is creativiteit. Wehle (2010) voerde een enquête uit onder voormalige sekteleiden en professionals in de geestelijke

gezondheidszorg die werken met voormalige sekteleiden, en ontdekte dat de meeste respondenten het gevoel hadden dat hun creativiteit door de sekte werd onderdrukt. Als in een sektarische omgeving de expressie van emoties vermeden moet worden, dan wordt hiermee ook de creativiteit de nek omgedraaid. Bijvoorbeeld, een kind in een sekte verliest haar moeder. In een poging te rouwen en met het verlies om te gaan, gebruikt ze tekenen als creatief middel om haar emoties te verkennen. Een leider (binnen de sekte) vindt de tekening, verscheurt het voor haar ogen en straft haar voor a) het gevoelde verdriet dat duidelijk God's plan was en b) het zich overgeven aan eigen zaken in plaats van die van de groep. Haar creativiteit waarmee ze moeilijke emoties leert te verwerken en betekenis te geven, wordt haar op deze manier ontzegd.

Voor kinderen is spelen een belangrijke uitingsvorm van hun creativiteit en symbolen. Veel sekten ontmoedigen kinderspel, en framen het als een domme afleiding. Een voormalig tweedegeneratiesektelid herinnert zich bijvoorbeeld dat ze - toen ze 3-4 jaar was - dagelijks klappen kreeg voor het 'babytje-spelen' met opgerolde lakens.

Onderdrukking van creativiteit heeft grote weerslag op belangrijke facetten in de ontwikkeling van een kind. Onderzoekers van de ontwikkeling bij kinderen zijn het erover eens dat creativiteit en in het bijzonder spelen cruciaal zijn voor gezonde cognitieve en emotionele groei van kinderen. Spelen vergroot de aandachtsspanne, oplossingsgerichtheid, cognitieve flexibiliteit, emotieherkenning bij anderen en hechting tussen ouder en kind. Spelen kan worden gedefinieerd als "elke vrijgekozen activiteit die intrinsiek gemotiveerd en persoonlijk gestuurd wordt. Het staat buiten het alledaagse leven zonder serieuze bedoeling..." (Goldstein, 2012, p.5). Dit zijn zaken die niet mogen in sektarische omgevingen. Als we door de lens van de neurowetenschap kijken, vergroot het spelen neurale verbindingen en hersengroei. Vandaar dat kinderen die geen kans kregen om te spelen een vertraagde ontwikkeling van de hersenen vertonen. Onderzoek toont aan dat te weinig spelen bij kinderen de ontwikkeling van zelfcontrole, interne emotieregulatie en gedrag verstoort, en effect heeft op het ervaren van plezier (Goldstein, 2005).

Een ander aspect van het sociale netwerk in een sekte is onvoorspelbaarheid. Een op de voorgrond tredend kenmerk van sekteleiders is hun onvoorspelbaar patroon van handelen. Hierdoor is het makkelijker om grip op de sekteleiden te houden: laat ze raden en houd ze in het ongewisse, hemel ze het ene moment op, en breek ze het andere moment. Als voorbeeld vertelt een voormalig tweedegeneratiesektelid de volgende ervaring: "Op een middag kwam de leider in de keuken toen ik voor de lunch tomaten aan het snijden was. Met groot enthousiasme prees hij mijn snijtechniek en complimenteerde me met de perfect gesneden blokjes tomaat. De volgende dag kwam

de leider weer de keuken in, maar dit keer werd ik op luide toon uitgescholden en moest ik direct de keuken uit, ondanks dat ik de tomaten op precies dezelfde manier aan het snijden was als de dag ervoor.”

Dit soort onvoorspelbaar gedrag werkt bij kinderen hyperwaakzaamheid in de hand, omdat zij gefocust zijn op aanvoelen wat er van ze wordt verwacht om bevestiging te krijgen en straf te ontlopen. En hyperwaakzaamheid veroorzaakt een constant gevoel van onzekerheid en angst.

De structuur van sekten bevordert misbruik/verwaarlozing

De structuur van sektarische groepen kan bepaalde krachten in beweging zetten die misbruik in de hand werken. En omdat deze groepen in fysiek en psychologisch opzicht van de reguliere samenleving geïsoleerd zijn, kan misbruik niet langs de geëigende wegen (bijvoorbeeld via artsen, onderwijzers, vrienden e.d.) bekend worden. Daar komt nog bij dat kinderen is geleerd dat de wereld buiten de groep ‘slecht’ is en ze over misbruik niet uit de school mogen klappen. Dat moeten professionals als maatschappelijk werkers, familierechtadvocaten en onderwijzers altijd in hun achterhoofd houden, wanneer ze met deze kinderen in contact komen.

Bijvoorbeeld in een breed in de media uitgemeten zaak in Island Pond, Vermont (US), werden kinderen bij hun ouders die in een sektarische groep woonden, weggehaald maar door de rechter weer teruggeplaatst bij gebrek aan bewijs voor een rechterlijke uithuisplaatsing.

In een verklaring lichtte de openbaar aanklager het volgende toe: “Vanaf het begin werd de overheid geconfronteerd met het probleem dat de kerkgemeenschap zo georganiseerd lijkt dat ze doelbewust de identiteit van de ouders en kinderen in kwestie afschermt en normale rechterlijke stappen tegenwerkt, waardoor er niet echt doorgepakt kon worden.” (Burchard, 1984, p.7; geciteerd in Kent, 2010, p.40)

De sekte/highdemandgroep verlaten

Tweedegeneratieleden verlaten een sekte op één van de volgende drie manieren: Ze vertrekken in hun eentje zonder hun eigen familie, ze vertrekken met hun familie (vrijwillig of onvrijwillig vanwege hun leeftijd), of de groep dwingt ze te vertrekken. De manier waarop ze zijn vertrokken, heeft impact op hun herstel. Als tweedegeneratieleden zelf vertrekken zonder hun familie, dan kan het zijn dat ze buiten de groep niemand kennen. Vaak zijn kinderen uit sekten geïsoleerd geraakt van hun familieleden buiten de groep. Tweedegeneratieleden die samen met hun familie

vertrekken, verlaten de enige mensen (buiten de familie) die ze in hun leven ooit gekend hebben.

Leden die ervoor kiezen uit een groep te vertrekken, zijn meestal diep van binnen gedesillusioneerd geraakt in de groep en zelfs in hun familieleden. Ze vonden de innerlijke kracht om weg te lopen. Ook al voelen ze zich buiten de groep eenzaam en geïsoleerd, toch houden de ervaren pijn en desillusie hen tegen om terug te gaan. Maar wie gedwongen werd om de groep te verlaten, kunnen het gevoel hebben dat ze tegenover hun groep, leider en familie gefaald hebben. Ze hebben namelijk nog niet de fouten en tekortkomingen van de groep zelf ontdekt.

Ongeacht op welke manier ze vertrekken, voormalige tweedegeneratiesekteleden verliezen niet alleen hun sociale netwerk, maar ook in meerdere opzichten hun gehele wereld. Ze verliezen de enige geloofsstructuur en het enige wereldbeeld waar ze mee bekend waren.

Voormalige tweedegeneratiesekteleden kunnen te maken krijgen met specifieke praktische zorgen. Ze hebben misschien geen zorgverzekering, rijbewijs, schooldiploma of andere startkwalificaties voor de arbeidsmarkt. Zij hebben misschien buiten de groep niemand die als referentie kan dienen voor een baan of schoolopleiding. Ze hebben misschien weinig tot geen ervaring met het beheren van geld. Een jongeman verhaalde zijn ervaring, nadat hij op achttienjarige leeftijd uit een sektarische groep was gestapt: Hij had geen erkende opleiding genoten, alleen af en toe thuisonderwijs binnen de groep. Zijn enige mogelijkheid was een staatsexamen te doen. Hij overwoog de mogelijkheid het leger in te gaan, maar werd niet toegelaten omdat hij geen diploma of getuigschrift kon overleggen. Toen hij zich voor het staatsexamen aan het voorbereiden was, probeerde hij een baan te vinden maar hij had geen referenties en was onbekend met de sollicitatieprocedures (bijvoorbeeld hoe een sollicitatieformulier in te vullen, hoeveel wachttijd er nodig was vóór de vervolgstap, hoe zich te kleden voor het interview). Hij deed een poging een flat te huren maar weer had hij geen referenties en niemand die samen met hem het huurcontract wilde ondertekenen, en ook geen kredietregistraties. Hij vertelde dat hij zich terdege realiseerde dat hij, wat hij ook maar probeerde, er niet klaar voor was te functioneren in de maatschappij buiten de groep.

Starting Out in Mainstream America door Livia Bardin, MSW, is een uitstekende gids die alles bespreekt: van praktische zaken als een rijbewijs halen tot grotere zaken als het opvoeden van kinderen.

Herstelzorgen

Furnari (2005) stelde vast dat tweedegeneratieleden die hun groep hadden verlaten, meervoudige persoonlijke verliezen hadden ervaren, waaronder verlies van hun zelfbeeld, kindertijd en familie. Ze noemden ook verlies van spiritualiteit en zingeving in hun leven. Verder vertelden ze over problemen met interpersoonlijke relaties (2005).

Een andere indringende kwestie uit de vakliteratuur heeft te maken met afhankelijkheid (Goldberg, 2006b; Landa, 1990-1991; Langone & Eisenberg, 1993; Perry & Szalavitz, 2007). Tweedegeneratieleden zijn opgegroeid in een strikt gecontroleerde omgeving, waar individueel, onafhankelijk denken onderdrukt werd en ze afhankelijk waren van een sterke leider die hun leven dicteerde. Hun vermogen tot onafhankelijkheid en zelfbevestiging is ernstig verstoord. (Herman, 1997) Als ze dit soort van omgevingen verlaten, is het mogelijk dat ze daarna relaties aanknopen die erg lijken op die controlerende omgeving die ze zo vertrouwd is (Goldberg, 2006a). In het geval van de kinderen bij de Branch Davidians namen Perry en Szalavitz (2007) het volgende waar: "Maar geen van de kinderen wist wat ze moesten doen toen ze de meest eenvoudige keuze voorgelegd kregen: een boterham met pindakaas of met jam. Ze raakten in de war en werden zelfs boos. Ze hadden nog nooit de simpelste dingen mogen kiezen die zo gewoon zijn voor de meeste kinderen die gaan ontdekken wat ze leuk vinden en wie ze zijn. Ze hadden geen enkel besef van zelfbewustzijn. Zelfbeschikking was - net als alle andere nieuwe dingen - voor hen volkomen vreemd en riep daarom angst op" (p.44).

In psychoanalytische zin ziet Goldberg (2006b) als één van de voornaamste problemen bij tweedegeneratieleden hun geïnternaliseerde gevoel van ruwe overheersing door het leiderschap van de sekte, waardoor hun morele kompas vormgegeven is: "Als gevolg hiervan kan het kind, in reactie op de autoriteit van de leider, een onderdanige, masochistische houding aannemen en zich diep van binnen waardeloos of slecht voelen" (Goldberg, 2006b, p.17).

Volgens Goldberg (2006a) treedt bij tweedegeneratiesekteleden een verharding van het geweten op, waardoor niet aanvaard wordt dat fouten en tekortkomingen een inherent deel uitmaken van het mens-zijn: "Ik heb ondervonden dat tweedegeneratiesekteleden vaak een perfect ideaalbeeld hebben dat onbereikbaar is." (Goldberg, 2006a, p.19) Lalich en Tobias voegen hieraan toe dat kinderen die opgroeien in sekten geen voorbeelden van mededogen en compromissen te zien krijgen, omdat perfecte gehoorzaamheid wordt geëist. Wanneer die perfecte gehoorzaamheid en het gevraagde gedrag niet getoond worden, zien ze hiervan de harde consequenties bij volwassen sekteleiden.

Een voormalig sektelid gaf een inkijkje in dat 'verharde geweten'. Aan de buitenkant was ze een gedreven, succesvolle jonge vrouw. Ze blonk uit op school en werk. Ze had een goed huwelijk en goede vrienden. Maar ze vertelde dat ze geplaagd werd door gevoelens van onbekwaamheid en te kort schieten. Elke verbetering in een proefwerk, elke gemist telefoontje en elke vergissing was voor haar een monumentale mislukking. Ze verwachtte na elke bocht een rampzalig gevolg van elke misstap. Ze was niet in staat om in haar binnenste enig succes te laten doordringen. In plaats daarvan geloofde ze dat het slechts een kwestie van tijd was totdat ze een fout zou maken en ontmaskerd zou worden als de mislukking die ze dacht te zijn.

Andere herstelzorgen draaien om trauma/PTSS, rouw, verlies en eenzaamheid. Vele voormalige tweedegeneratiesekteleden hebben niet het gevoel dat ze hun ervaringen uit de sekte kunnen delen met hun nieuwe vrienden buiten de sekte. Ze kunnen zelfs het gevoel hebben dat ze een tweede identiteit moeten aannemen of alternatief levensverhaal moeten verzinnen om zich aan de reguliere maatschappij te kunnen aanpassen. "Zoals een kind uit de Krishna cultuur het omschreef, is het 'als het spelen van een rol in een theaterstuk, terwijl je weet dat het niet je echte 'ik' is'" (McCaig 2002, p.23; zoals geciteerd in Horback & Rothery-Jackson, 2007, "Commonalities of Marginals", para.1). Deze ervaring verergert gevoelens van eenzaamheid.

Voor een volwassen geworden voormalig tweedegeneratiesektelid is het normaal een cultuurshock of -aanpassing te ervaren. Cultuur is een interne gevoelservaring. Het creëert een soort kapstok waarmee we betekenis verlenen aan onze ervaringen. Hoe groter de kloof tussen twee culturen, hoe dieper de cultuurshock.

"Eén mogelijke reactie op unieke waarden is de kunst zich te gedragen als een kameleon, waarnemer, of iemand die een dubbel leven leidt. Er kan worden aangenomen dat het creëren van een façade één manier is om zich aan te passen in het klein, met het doel zich geaccepteerd te voelen door een culturele groep. Het is echter belangrijk te erkennen dat het voor de persoon zelf uitputtend kan zijn die culturele overgang tussen deze 'leefwerelden' te maken" (Horback & Rothery-Jackson, 2007, "Layers of Marginality," para.2).

Het is belangrijk te begrijpen dat het zich aanpassen aan een nieuwe cultuur een proces is, in plaats van een losse gebeurtenis. Sommigen kunnen deze dubbele identiteit jarenlang volhouden, voordat er sprake is van echte integratie.

Een voormalig sektelid beleeft vaak een cultuurshock en intense angst, omdat sekten aan de cultuur buiten de groep op expliciete wijze allerlei nare zaken hebben toegeschreven als 'het doodt de ziel en alle spiritualiteit'. Daarom moeten ex-leden niet alleen een nieuwe cultuur maar ook een nieuwe moraliteit aanleren. Zij moeten een volledig wereldbeeld afwijzen (of op z'n minst uitgebreid herevalueren) en een nieuw wereldbeeld ontwikkelen, dat ook de cultuur buiten de groep in zich herbergt. Dat is een enorme taak.

Vertaald door Frances Peters, in samenwerking met ©Cordes Vertalingen.
Met toestemming van de redactie ICSA Today en auteur Ashley Allen.